

mopolitskoga središta. Posljednji njegov dopis tiskan u rubrici »Naša pisma« prije odlaska u Pariz, *Cologny, decembra 1898.* (*Nada*, 1899, 1), esej je o Georgeu Gordonu Byronu, uvršten u → *Ogleda*, zbog čega u kritičkom izdanju nije dio *Pisama* »Nadi«. Poslije je u rubrici tiskan i ogled o francuskome piscu Henryju Françoisu Becqueu (*U Parizu*, 5. s. ječr. ja 1903, *Nada*, 1903, 8), također uvršten u *Ogleda*.

Osjećajući obvezu prema časopisu koji ga je hranio i preko kojega je stekao ugled kritičara i književnika, Matoš je dopisima i drugim tekstovima iz europskih metropola nastavio surađivati u *Nadi* sve do njezina gašenja 1903. Kritizirao je kulturne prilike, napadao malograđanštinu i zahtijevao da domaća, hrvatska i srpska književnost dosegnu europsku razinu. Stoga je trpio oštre polemičke napade u Beogradu i u Zagrebu. U *Nadi* je objavio i nekoliko humoreski (*Nasamarili ga, Čestitka*) te velik broj novela (*Božićna priča*, → *Camao, Iglasto čejade, Prva pjesma, Bura u tišini*, → *Cvjet sa vaskršća*, → *Balkon, Put u Ništa*), a ciklus *Pisama* »Nadi« i danas je jedan od najboljih uvida u srpsku modernu i neizostavna kulturna kronika Beograda *fin de sièclea*.

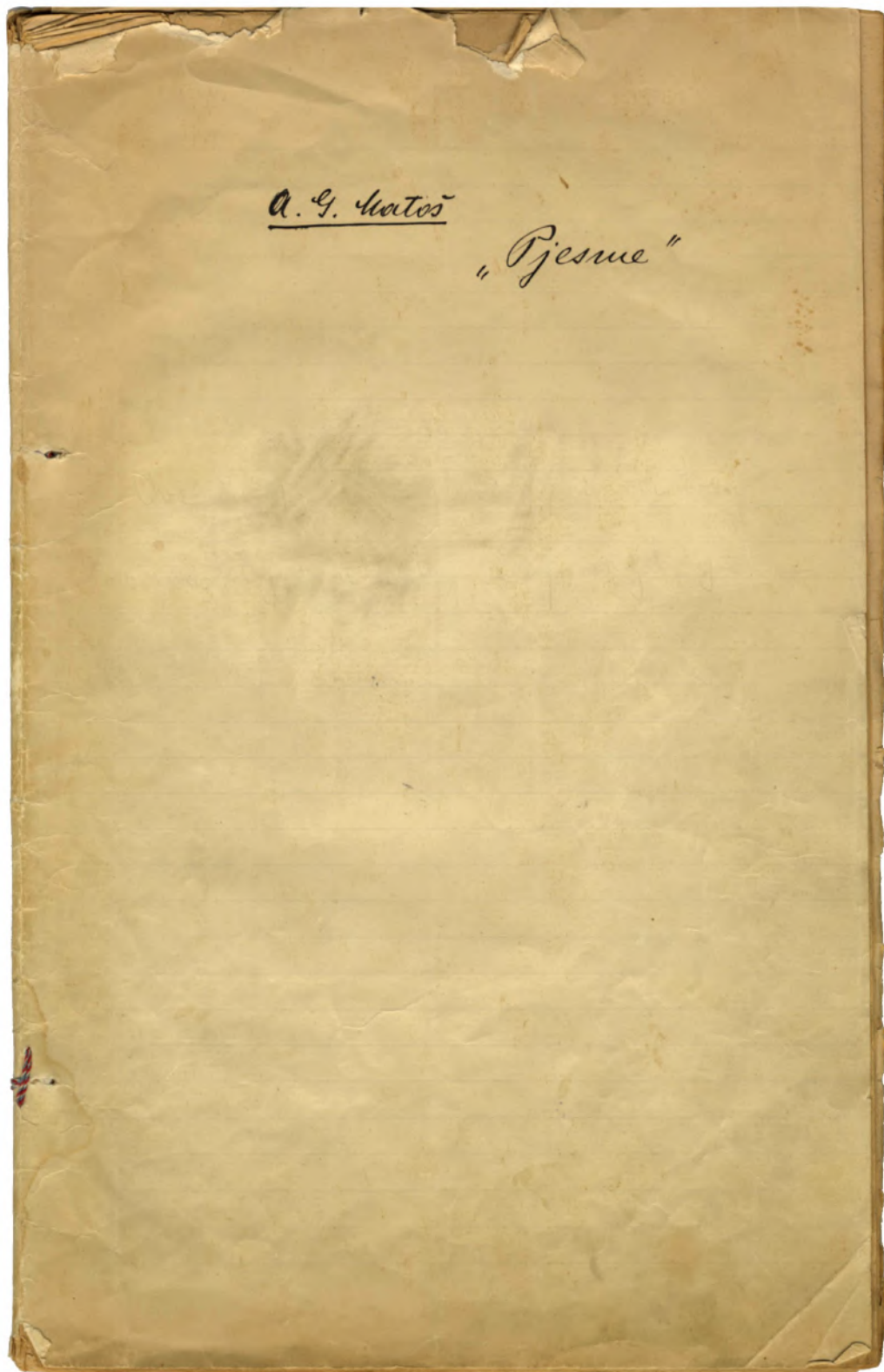
LT.: M. Selaković: A. G. Matoš i Srbi, Srpska riječ, 1952, 2. – M. Š. Jaković: Matoš kao suradnik sarajevske »Nade«, Stvaranje, 1953, 11. – B. Corić: Matoševa pisma redakciji »Nade«, Rad JAZU, 1971, 361. – V. Brešić: Čitanje časopisa, Zagreb 2005.

I. KLOBUČAR SRBIĆ

PJESME, knjiga pjesama koju je Matoš krajem 1910. ili početkom 1911. priredio za tisak, ali je za njegova života ostala neobjavljena. U zbirku je uvrstio 39 od ukupno 47 pjesama koje je od 1906. do 1910. objavio u periodici, redom: → *Srodnost* (1910), *Relikv. ja* (1910), *Čuvda* (1910), *Poznata Neznanka* (1909), → *1909.* (1909), *Savremeni simbol* (1909), *Serenada* (1906), *Jutarn. ja kiša* (1909), *Dva kentaura* (1910), → *Pri Svetom Kraju* (1910), → *Jeser je veče* (1910), *Doña Muerte* (1910), → *Lamentac. je* (1910), → *U travi* (1909), *Ijubavnik samež. jiv* (1909), *Arh. loh* (1909), *Čarobna frula* (1909), *Balada* (1906), → *Mačuhica* (1907), → *T. janstvena ruža* (1908), *U vrtu* (1908), → *19. svibr. ja 1907.* (1907), → *L. jevu. jčići n. jesto igračke* (1907), *Per pedes a.p.* (1907), *Živa smrt* (1907), → *Labud* (1907), *Pro. jak* (1907), *Pravda* (1908), *Kraj drumu* (1907), *Jedncj i jedincj* (1907), → *Mističan sonet* (1908), *Ijesnik* (1909), *Metamorfoza* (1909), *Mladcj Hrvatskj* (1909), → *Stara pjesma* (1909), *Famil. jarna maska* (1909), *Menažer. ja* (1910), → *Mora* (1907) te → *U. jeha kose* (1906) (→ LIRIKA).

Tzv. rukopis zbirke nalazi se u Matoševoj ostavštini u Zavodu za povijest hrvatske književnosti, kazališta i glazbe Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu. Na početak rukopisa tadašnji je tajnik Društva hrvatskih književnika Andrija Milčinović upisao A. G. Matoš »Ijesme« (V, 301). Na prednje strane listova bilježnice prilijepljene su pjesme, tri u Matoševu vlastoručnom prijepisu (*Relikv. ja, Srodnost, U. jeha kose*), a ostalih 36 kao izresci iz časopisa na kojima je Matoš olovkom proveo ispravke stihova.

Rukopis zbirke Matoš je 1911. predao u Društvo hrvatskih književnika za biblioteku Savremeni hrvatski pisci, no zbirka nije nikad izašla. Po zapisnicima Društva i Matoševim pismima može se rekonstruirati povijest te knjige čiju je objavu spriječila Matoševa kontroverzna i polemička osobnost, i s time povezana loša recepcija Matoševih pjesama koja je potrajala do 1950-ih [Kravar, 1996], zbog čega su urednici odbijali velik broj pjesama: najoštija polemika nastala je 1906. između Matoša i Branka Drechslera (Vodnika), urednika *Savremenika* (koji je izdavalo Društvo književnika). Vodnik je u polemici izrekao vjerojatno prave razloge Matoševih problema s pronalaženjem nakladnika – naime, netoleranciju Društva s 300 članova prema Matošu koji članove i upravni odbor uporno »vrijeđa«, a Društvo naziva »klikom« [Vodnik, 1906], pa je *Savrenenik* kao izdanje Društva bio prisiljen izbjegavati suradnju s njime (»Zato sam ja napokon radi samog časopisa morao žrtvovati jednog suradnika, Matoša, koji nas je sve vrijeđao i napadao, a slao nam je vrlo slabe radove«). Sljedeći urednik *Savremenika* Branimir Livadić također do 1910. nije objavljivao Matoševu liriku, izbacujući iz gotovih korektura već honorirane pjesme i ne odgovarajući na njegova pisma (V, 298–299). Osim toga, Društvo je 1909. protiv Matoša pokrenulo i sudski spor zbog klevete (Matoš je naime napisao da je Društvo, ako ne tiska zakašnjelo divot-izdanje pjesama pokojnoga Silvija Strahimira Kranjčevića, za koje je skupilo pretplatu kao pomoć Kranjčevićevu liječenju, prevarilo pretplatnike). Matoš je stoga 21 pjesmu od 1907. do 1909. tiskao u *Hrvatskj smotri*, gdje se pak žalio na česte uredničke ispravke i korektorske greške (»Sonet je vrsta gdje apsolutno ne smije biti pogreške, jer najmanji lapsus kvari harmoniju cjeline«; XX, 36) (→ VERSIFIKACIJA). Od travnja 1910. do veljače 1914. *Savrenenik* je ipak tiskao 23 Matoševe pjesme, a Livadić je od Matoša iz bolnice zaprimio i desetak pjesama koje je tiskao nakon nje-

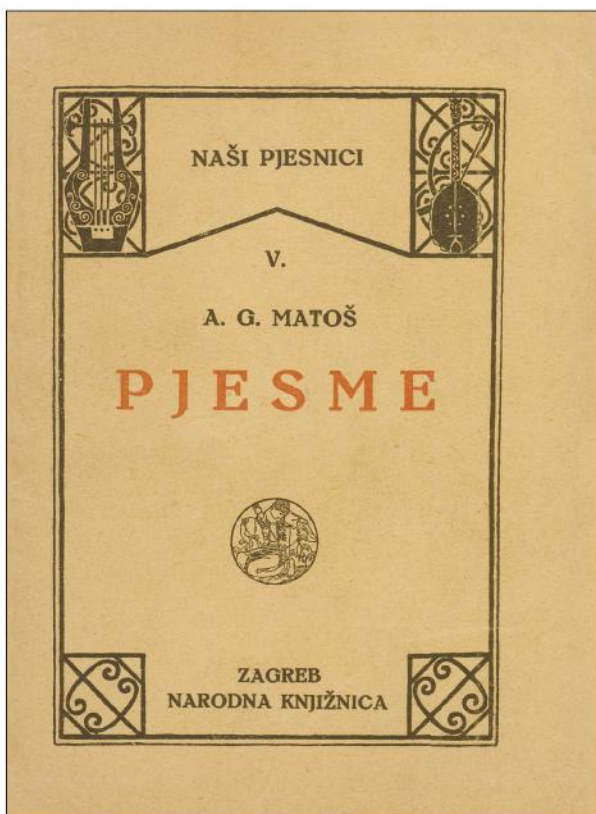
gove smrti, tijekom 1914. Ipak, u takvom odnosu između Matoša i Društva književnika *Pjesme* do njegove smrti nisu izašle, premda je za zbirku dobio, po zapisnicima Društva, nekoliko predujama (V, 301). Društvo je, nakon godinu dana zadržavanja zbog straha od cenzure, krajem 1913. objavilo → *Pečalbu*, međutim *Pjesme* nisu bile navedene u izdavačkom programu za tu godinu, a zadnji spomen zbirke datira iz prosinca 1912. kada je Društvo konstatiralo da Matoš traži još 200 kruna predujma za *Pjesme* »koje leže u rukopisu«, no dotad mu je već bilo isplaćeno 210 kruna. Matoš je u pismu [599] Branku Vodniku od 20. X. 1912. tumačio činjenicu da Društvo nije tiskalo njegove pjesme strahom Dragutina Domjanića, koji je bio član upravnog odbora Društva, od konkurencije (XX, 197).

Zbirka naslovljena *Pjesme*, tiskana 1923. u izdanju Narodne knjižnice u Zagrebu kao peti svezak edicije Naši pjesnici, kompozicijom nije ni približno odgovarala Matoševu ranijem konceptu. Tu je zbirku u ožujku 1923. u *Savremeniku* kao svoje izdanje najavilo Društvo hrvatskih književnika, u redakciji Milana Begovića i s predgovorom Ljube Wiesnera, a prema izriscima i autografima koje je čuvao Matošev brat Milan. Anonimno priređeno izdanje Narodne knjižnice na 112 stranica maloga formata donijelo je 79 pjesama, pokušavajući slijediti kronologiju objavljivanja, a zbirka, koju je u secesijskome stilu likovno opremio Joza Kljaković, otvara se Matoševim *Prvim stihovima* (zapisanima u spomenar Dragici Tkalčić 1889) i zatvara kasnom pjesmom iz ostavštine, → *Gospa Marija*; obje pjesme tiskane su prvi put u ožujku 1923. u *Savremeniku*, gdje ih je ustupio Milan Matoš. Kako stoji u *Izdavačevoj napomeni*, izdanje »nije sasvim potpuno«, a provedeni su neki ispravci »po Matoševom rukopisu«. Po izjavi izdavača Narodne knjižnice Milivoja Blažekovića uredniku *Sabranih djela* Dragutinu Tadijanoviću 1954. (V, 304) urednik *Pjesama* bio je → Ljubo Wiesner, a izdanje je bilo zamišljeno, povodom 50. obljetnice Matoševa rođenja, kao pokušaj da se tiska cjelokupan njegov pjesnički opus, no Wiesner u zbirku nije uvrstio sve poznate Matoševe pjesme (nedostajale su, među ostalima, *Basna*, *Tuga vidika* i *Grički dijalog*) niti se kao urednik potpisao. Premda postoji sumnja da Wiesner možda nije bio upoznat s Matoševim konceptom zbirke, to otklanja činjenica da je provedena većina Matoševih ispravaka, a pogotovo one najvažnije, npr. promjena naslova soneta *Ljerki O. (Mjesto igračke)*

u *Djevojčici mjesto igračke* ili uključenje isprva nenaslovljenoga soneta s kraja članka *Kermesse* pod naslovom *Menažerija*, kako je Matoš naznačio u rukopisu.

Pjesme su, po Matoševoj redakciji zbirke (iako je četirima pjesmama pogreškom promijenjen redosljed), objavili Antun Barac i Milan Matoš kao peti svezak Matoševih *Djela* (1938), u knjizi *Pjesme i epigrami*, kao prvi dio knjige (*Pjesme I*), dok je drugi dio (*Pjesme II*) sadržavao pjesme iz časopisa i ostavštine te odabir → epigrama. Zbirka je, u Matoševoj verziji, tiskana i u okviru prvoga pokušaja *Sabranih djela* 1953. te u knjizi *Pjesme, pripovijesti, autobiografija* u nizu Pet stoljeća hrvatske književnosti (knj. 64/1, 1967). Kritičko izdanje izašlo je u *Sabranim djelima* 1973. (priređio Dragutin Tadijanović), ali pod naslovom *Knjiga pjesama*, uz obrazloženje da je rukopisu naslov *Pjesme* bio dao Milčinić.

LIT.: B. Drechsler: A. G. Matoš (Malo gradje za književni portret jednoga bohema), *Savremenik*, 1906, 11–12. – D. Tadijanović: Napomene o svesku petom (O pjesmama Antuna Gustava Matoša), u: A. G. Matoš, *Sabrana djela*, V. – Z. Kravar: Matoševa lirika, u: Z. Kravar i D. Oraić Tolić, *Lirika i proza Antuna Gustava Matoša*, Zagreb 1996. T. ŠAKIĆ

Pjesme (Zagreb 1923)